

ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ - DEBIUT NAUKOWY 2014

**redakcja naukowa
Teresa Jemczura, Henryk A. Kretek**

Racibórz 2015

Rada Wydawnicza Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Raciborzu:

prof. nadzw. dr hab. inż. arch. Ewa Stachura (przewodnicząca), prof. nadzw. dr hab. Jerzy Pośpiech (sekretarz), prof. nadzw. dr inż. Tomasz Czystpak, doc. dr Daniel Vogel, doc. dr Beata Fedyn, dr Dariusz Chojecki

Recenzenci: Prof. dr hab. Wojciech Słomski, dr h.c. multiplex; Dr Teresa Jemczura, doc. PWSZ w Raciborzu; Dr hab. Aleksandra Trzcielińska-Polus, prof. UO; Dr hab. Robert Geisler, prof. UO; Dr Dorota Gierszewski, Uniwersytet Jagielloński; Dr Maria Kopsztejn

Opracowanie techniczne: Janusz Krajewski

Projekt okładki: Małgorzata Koszmider

Druk i oprawa: PRINTY POLAND,

ul. Kard. Stefana Wyszyńskiego paw. 5, 44-300 Wodzisław Śląski

Dystrybucja:

- „Skrypciarnia”, 47-400 Racibórz, ul. Słowackiego 55
- www.pwsz.raciborz.edu.pl (podstrona „Wydawnictwo”)

ISBN 978-83-60730-83-6

Copyright © by Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Raciborzu, 2015

Wszelkie prawa zastrzeżone przez Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Raciborzu. Żadna część tej pracy, jak i całość, nie może być powielana czy rozpowszechniana w jakiegokolwiek formie i w jakikolwiek sposób, bądź elektroniczny, bądź mechaniczny, włącznie z fotokopiowaniem, skanowaniem, nagrywaniem na wszelkie nośniki elektroniczne lub przy użyciu innych systemów, bez pisemnej zgody wydawcy.

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie	7
---------------------------	----------

1. Biznes, finanse i strategię globalnej gospodarki

1.1. Anna Maria Berbesz Zrównoważony rozwój a obiekty mobilne stacjonujące tymczasowo w kontekście kształtowania miast XXI w.	12
1.2. Marzanna Chybowska O przyszłości raportowania zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw	23
1.3. Wiktor Hebda Gazociąg Północ-Południe oraz rozwój sektora gazowego realną szansą dla zrównoważonego rozwoju Polski	31
1.4. Łukasz Kozar „Zielone” miejsca pracy jako inicjatywa wspierająca zrównoważony rozwój na przykładzie zatrudnienia w sektorze energetyki odnawialnej	41
1.5. Michał Majek Model pracownika przyszłości w ujęciu koncepcji zrównoważonego rozwoju .	50
1.6. Magdalena Rajzer Rola Karola, księcia Walii w procesie popularyzacji idei zrównoważonego rozwoju – przykład miasteczka Poundbury	58
1.7. Waldemar Sobera Wrocławski Budżet Obywatelski – szansa na zwiększenie partycypacji i zrównoważony rozwój	66
1.8. Milena Stettner Rewitalizacja śródmiejskiej zabudowy kluczem do zrównoważonego rozwoju małych miast	74
1.9. Celina Strzelecka Budowa elektrowni jądrowej w Polsce wobec zrównoważonego rozwoju	84
1.10. Artur Tim Zrównoważony rozwój w dostępie do przestrzeni kosmicznej	93

2. Prawo i polityka instrumentami procesów zmian

2.1. Magdalena Brewczyńska Profilowanie w sieci – konieczny filtr w dobie in-formacyjnego przeładowania czy cichy sprzymierzeniec dyskryminacji? Analiza zagadnień prawnych	102
--	-----

2.2.	Bartosz Jankowski	
	Rola zrównoważonego rozwoju w Oficjalnej Pomocy Rozwojowej. Wnioski i rekomendacje dla polskiego programu pomocowego	112
2.3.	Magdalena Maria Jaroń	
	Podmiotowe podstawy zrównoważonego rozwoju	126
2.4.	Greta Kanownik	
	Czy nowy model konkuro-wania tworzy szansę trwałego rozwoju placówek szpitalnych W Polsce?	135
2.5.	Jarosław Kola	
	Jak rozumieć ideę zrównoważonego rozwoju? – rzecz o zrównoważonych zamówieniach publicznych	146
2.6.	Katarzyna Konieczna	
	Konflikty przestrzenne na tle zasady zrównoważonego rozwoju w polskim systemie prawnym	153
2.7.	Katarzyna Kuczyńska	
	W stronę zrównoważonego Londynu	161

3. Socjologia, demografia, czyli aspekt społeczny i kulturowy w procesach transformacji

3.1.	Beata Heller	
	Zrównoważony rozwój w kontekście tożsamości narodowej młodych Polaków mieszkających na Zaolziu	174
3.2.	Nikoła Janusek-Krysińska	
	Migracje zarobkowe jako zagrożenie dla zrównoważonego rozwoju województwa opolskiego – wybrane aspekty społeczno-demograficzne	182
3.3.	Anna Małyszko	
	Żywność lokalna – żywność zrównoważona. Rozwój regionalnej kultury kulinarnej jako model strategii adaptacyjno – innowacyjnej społeczności lokalnych w warunkach globalizmu	191
3.4.	Tomasz Rudowski	
	Idea rozwoju a Ameryka Łacińska. Dwa spojrzenia na ten sam problem: „nowoczesność” / zachodniość vs tradycja / tubylczość	199
3.5.	Jagoda Salaj	
	Jakość komunikacji w społeczeństwie cyfryzacji i informacji. Zrównoważony rozwój we współczesnej kulturze	208
3.6.	Joanna Żak	
	Prawa socjalne i polityka społeczna Unii Europejskiej a urzeczywistnianie zasady zrównoważonego rozwoju – wstęp do rozważań	215
3.7.	Konrad Kulikowski	
	Kreowanie zaangażowania w pracę poprzez zrównoważony rozwój wymagań i zasobów pracy	223

4. Nowe wyzwania wobec edukacji, sportu i turystyki

- 4.1. **Małgorzata Kowol**
Zrównoważony rozwój poprzez przygotowanie do wykorzystania czasu wolnego dzieci w młodszym wieku szkolnym 232
- 4.2. **Bartosz Noskowski**
Analiza potencjału polskich gimnazjalistów na podstawie badania PISA w świetle koncepcji zrównoważonego rozwoju 237
- 4.3. **Agnieszka Wieszaczewska**
Wiejska turystyka kulturowa zgodna z zasadami zrównoważonego rozwoju – perspektywy dla Podkarpacia 244

5. Ekologia i ochrona środowiska naturalnymi celami zrównoważonego rozwoju

- 5.1. **Łukasz Golaś**
Społeczność obywatelskie a rozwój eko-innowacyjności w Polsce 256
- 5.2. **Barbara Górniewicz, Katarzyna Kamel**
Perspektywy rozwoju zrównoważonego rolnictwa w Polsce w kontekście wykorzystania krajowych źródeł białka roślinnego 264
- 5.3. **Rafał Jakubski**
Adsorpcyjne oczyszczanie wody i ścieków z jonów metali ciężkich 272
- 5.4. **Magdalena Młynarczyk**
Ekologiczne osiedla szansą dla zrównoważonego rozwoju 281
- 5.5. **Judyta Pasiut**
Realizacja założeń zrównoważonego rozwoju w Polsce: walka z niską emisją 288
- 5.6. **Wiesław Wasilewski**
Wybrane aspekty leśnictwa i środowiska a wyzwania zrównoważonego rozwoju 297
- 5.7. **Dominika Zielińska, Kamil Zieliński**
Usprawnianie procesów produkcyjnych przedsiębiorstw z przemysłu drzewnego bez negatywnych efektów dla gospodarki leśnej kraju 305
- 5.8. **Agnieszka Zwolińska**
Gospodarka odpadami medycznymi w kontekście zrównoważonego rozwoju 317

6. Multidimensional nature of sustainable development

- 6.1. **Joanna Kwiatowska**
The Importance of a Sustainable Global Education: What Can We Learn from Children Migrants? 326
- 6.2. **Anna Katarzyna Zaleszczyk**
Sustainable development in the context of social exclusion 335
- 6.3. **Filip Bronisław Harasimiuk, Arkadiusz Drost, Arkadiusz Nędzarek**
Evaluation of purification wastewater by microalgae in the light of the principles of sustainable development..... 341

6.4. Agata Kukwa

Efektywny transfer wiedzy jako kluczowy element zrównoważonego
rozwoju 351

Recenzja [fragmenty]361

Informacje o autorach i streszczenia375

Celina Strzelecka

Uniwersytet Wrocławski

BUDOWA ELEKTROWNI JĄDROWEJ W POLSCE WOBEC ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

Wstęp

Niniejsza rozprawa stanowi złożoną narrację na temat zgodności Polskiego Programu Energetyki Jądrowej (w skrócie PPEJ) z ideą zrównoważonego rozwoju (ang. *sustainable development*), która zrodziła się w latach siedemdziesiątych XX wieku, a sprecyzowana została w 1987 r. w tzw. Raporcie Brundtland. Zamieszczona w nim definicja brzmi następująco: „Zrównoważony rozwój oznacza rozwój, który zaspokaja potrzeby obecne, nie pozbawiając przyszłych pokoleń możliwości zaspokajania ich potrzeb”¹. Do definicji tej nawiązuje ustawa Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r., wedle której rozwój społeczno-gospodarczy to proces integrowania działań zarówno politycznych, gospodarczych, jak i społecznych, z zachowaniem trwałości procesów przyrodniczych, w celu zaspokajania podstawowych potrzeb ludzi zarówno współczesnego pokolenia, jak i przyszłych pokoleń².

Koncepcja zrównoważonego rozwoju wykracza poza wąskie i krótkowzroczne pojmowanie celów życia człowieka i dążeń społeczeństw, dlatego też stanowi punkt krytyczny zarówno dla przeciwników jak i zwolenników budowy elektrowni jądrowej (w skrócie EJ)³. Jest to temat drażliwy szczególnie ze względu na aktywność tego typu elektrowni w sferze gospodarki krajowej i międzynarodowej oraz rywalizację lobby atomowego z konwencjonalnymi i odnawialnymi źródłami energii. W rezultacie siłownie nuklearne intensywnie aktywizują społeczną sferę dyskursów medialnych⁴. Za pojęciem „dyskursy” autorka rozumie wszelkie idee i sposoby oddziaływania na ludzi za pomocą języka. Ich forma zależy od celów i potrzeb, usytuowania społecznego, hierarchii wartości oraz stanu wiedzy zarówno odbiorców jak i nadawców dyskursów. Te osobliwe „sposoby mówienia” są uwarunkowane społecznym kontekstem oraz specyfiką komunikacji za pośrednictwem mediów masowych⁵.

W polemice łączącej EJ z koncepcją zrównoważonego rozwoju, często mamy do czynienia ze zderzeniem dwóch antagonistujących dyskursów, których głosiciele wchodzą nawzajem w konfrontację. Okazuje się, że dzięki nakładaniu na siebie wielości interpretacji, nieraz sprzecznych logicznie wydarzeń – przeciwstawne dyskursy mogą ze sobą

¹ *Nasza wspólna przyszłość. Raport światowej komisji do spraw środowiska i rozwoju*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1991.

² B. Fiedor, A. Graczyk, *Zrównoważony rozwój energetyki w świetle polityki energetycznej Unii Europejskiej*, [w:] *Zrównoważony rozwój – doświadczenia polskie i europejskie*, red. S. Czaja, Europejskie Stowarzyszenie Ekonomistów Środowiska i Zasobów Naturalnych. Oddział Polski, Nowa Ruda 2005, s. 132.

³ S. Kozłowski, *W drodze do ekorozwoju*, Polskie Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1997, s. 138.

⁴ P. Ciołkiewicz, *Kontrowersje wokół energii jądrowej w kontekście awarii w japońskiej elektrowni. Analiza dyskursu*, „Media Kultura Społeczeństwo”, nr. 1(6), Łódź 2011.

⁵ M. Lisowska-Magdziarz, *Analiza tekstu w dyskursie medialnym*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2006, s. 9.

współlegzystować. Wiele zależy m.in. od tego jaką definicję zrównoważonego rozwoju przyjmą zainteresowane strony i jakie znaczenie jej nadadzą.

Współczesna sytuacja EJ

Od początku powstania obiektów jądrowych towarzyszą im liczne napięcia w sferze polityki. Choć zazwyczaj były związane z zagrożeniem wywołania wojny nuklearnej, bądź też groźbą awarii elektrowni, to w dniu dzisiejszym pojawiły się na horyzoncie nowe problemy. Dotyczą one ochrony środowiska i implementacji prawa klimatyczno-energetycznego Unii Europejskiej, wobec której Polska znacząco odbiega w strukturze paliwowej (średnio w UE 50 % energii elektrycznej jest wytwarzana w elektrowniach jądrowych i źródłach odnawialnych)⁶.

W przeciwieństwie do wielu krajów europejskich Polska nie posiada ani jednej EJ. Po nieudanej próbie budowy siłowni nuklearnej w Żarnowcu, przez długi czas nie podejmowano w Polsce żadnych wysiłków wskrzeszających ideę rozwoju tego typu energetyki. Jednak po wielu latach powrócił pomysł wprowadzenia jej do krajowego systemu. W dokumencie *Polityka Energetyczna Polski do 2025 r.*⁷ pojawiło się stwierdzenie, że należy rozważyć możliwość budowy EJ, jawiącej się w kategorii innowacji technologicznej. Następnie w uchwale *Polityka energetyczna Polski do 2030 r.*⁸ wskazano konieczność budowy co najmniej dwóch siłowni atomowych. Stanowisko to zostało uargumentowane założeniem o grożącym Polsce niedoborze energetycznym oraz potrzebie ochrony środowiska, i co więcej nie uległo zmianie nawet w obliczu awarii w Fukushima. Potwierdza to fakt, iż w czerwcu 2011 r. prezydent Bronisław Komorowski podpisał ustawę o przygotowaniu i realizacji inwestycji obejmujących budowę obiektów energetyki jądrowej.

Dwie strony dyskursu o elektrowni

Przy realizacji PPEJ zaangażowanych jest wiele zasobów społecznych, politycznych, ekonomicznych oraz kulturowych. Podczas dyskusji pomiędzy specjalistami na temat zasadności projektu energetyki jądrowej można zaobserwować jak ścierają się ze sobą argumenty opozycyjnych stanowisk. Opinie te często bywają uzależnione od interesów poszczególnych klas, warstw i grup społecznych. Jest to mozaika wielu dominujących, współzawodniczących zborowości, zaś zgodność społeczna jest w tym wypadku nieosiągniętym ideałem⁹. Zarówno zwolennicy jak i przeciwnicy EJ są ze sobą sprzężeni w ramach sieci wzajemnych powiązań, zaś ich siłą napędową jest chęć ze strony osób fizycznych, instytucji i obiektów, by wygrać akceptację przez poszczególne rodzaje wiedzy. W szczególności przedmiotem rozważań są wyrafinowane procedury mające na celu przekonać społeczeństwo i konkurencyjne lobby do nowego obrazu rzeczywistości oraz wpłynąć na aktualne realia energetyczne w Polsce. Służą temu działania zarówno naukowe (konferencje, prelekcje, seminaria związane z kwestiami dotyczącymi energetyki jądrowej), jak i populistyczne. Część z nich przekonuje, że elektrownie atomowe są zgodne z ideą zrównoważonego rozwoju, jednak równie często można spotkać się z zupełnie odmienną opinią.

⁶ B. Fiedor, *op. cit.*, s. 137.

⁷ *Polityka Energetyczna Polski do 2025 roku*, Ministerstwo Gospodarki i Pracy, Warszawa 2005.

⁸ *Polityka energetyczna Polski do 2030 roku*, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2009.

⁹ W. Derczyński, A. Jasińska-Kania, J. Szacki, *Elementy teorii socjologicznych*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1975, s. 439.

Zwolennicy i ich argumenty

Energetykę jądrową popierają z reguły ci, którzy aktywnie mogą uczestniczyć w jej rozwijaniu, czyli fizycy nuklearni oraz inżynierowie pokrewnych specjalności. Są to elity naukowe koegzystujące w ramach nuklearnej polityki oraz kreujące to, co Michel Foucault nazywa „reżimem prawdy”¹⁰. Francuski myśliciel argumentuje, że żyjemy w czasach, w których przeszła kultura hegemonii „naczelnych intelektualistów” takich jak Voltaire została wyparta przez ekspertów. Foucaultowski prototyp takiego specjalisty to Oppenheimer – naukowiec stojący za pierwszą bombą jądrową. Współcześni intelektualiści są swego rodzaju „strategami życia i śmierci”, trzymającymi rękę na pulsie współczesnego technokratycznego społeczeństwa. To oni przygotowują ogólne standardy, determinujące rodzaj twierdzeń, które liczą się jako prawdziwe.

Dostrzeżenie roli technologii oraz strategii lobbingowej elit naukowych i politycznych, wysyłających gęste chmury rozpraszających nas informacji, ujawnia faktyczne działanie władzy w formowaniu i utrzymywaniu istotnej wiedzy na pewne tematy. W przypadku EJ, strumień informacji „jest precyzyjnie opracowaną strategią sprawowania kontroli nad społeczeństwem”¹¹.

Głównymi motywami akceptacji budowy elektrowni atomowej są względy ekonomiczne (tanie źródło energii), ekologiczne (brak CO₂), polityczne (niezależność od dostaw gazu z Rosji i nawiązanie współpracy z krajami zachodnimi). Dodatkowo jednym z argumentów wyszczególnianych przez zwolenników EJ jest bezpieczeństwo energetyczne, które polega na uniezależnieniu się od dostaw zewnętrznych i stabilności dopływu energii elektrycznej¹². Do tego zwolennicy atomu widzą w nim rozwój nowoczesnych i bezpiecznych technologii, szansę na nowe miejsca pracy oraz ogromne korzyści finansowe dla terenów, na których zlokalizowane są tego typu obiekty. Przykładowo dla Tomasza Nowackiego, zastępcy dyrektora Departamentu Energii Jądrowej w Ministerstwie Gospodarki siłownie nuklearne nie tylko nie stoją w sprzeczności z ideą zrównoważonego rozwoju, ale też stanowią jeden z filarów polityki energetycznej UE, której celem jest konkurencyjność oraz bezpieczeństwo energetyczne¹³.

Istotnym argumentem na rzecz EJ jest wyobrażenie elektrowni jako źródło postępu. Według amerykańskiego antropologa Leslie White’a siłą napędową przeobrażeń kulturowych jest energia. Człowiek, aby przetrwać wykorzystuje zgromadzoną moc, którą uzyskuje ze źródeł takich jak ogień, woda, wiatr, węgiel, ropa czy gaz, a także jądro atomu¹⁴. W momencie, gdy system kulturowy zdobywa energię, podlega zmianom i komplikuje się w nim jego wewnętrzna struktura¹⁵. W modelu White’a usprawnienia technologii przyczyniają się do rozwoju kultury, zaś tylko nowy rodzaj energii może pchnąć cywilizację naprzód¹⁶. Amerykański antropolog przedstawia własną koncepcję słowami: „Kultura rozwija

¹⁰ M. Foucault, *Porządek dyskursu*, Słowo/Obraz terytoria, Gdańsk 2002.

¹¹ E. Bendyk, *Utopia posthumanizmu*, [w:] *Spotkania z utopią w XXI wieku*, red. P. Żuk, Oficyna Naukowa, Warszawa 2008, s. 127.

¹² *Program Polskiej Elektrowni Jądrowej*, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2014, s. 1.

¹³ D. Ciepla, *Energetyka atomowa o swoich zaletach: tanio, bezemisyjnie i bezpieczne*, www.elektrownia-jadrowa.pl/energetyka-atomowa-o-swoich-zaletach-tanio-bezemisyjne-i-bezpieczne-wnp-pl.html, (20. X. 2014).

¹⁴ W. Derczyński, *op. cit.*, s. 345.

¹⁵ E. Krawczak, *Antropologia kulturowa. Klasyczne kierunki, szkoły i orientacje*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2007, s. 150-151.

¹⁶ F. Barth, A. Gingrich, R. Parkin, S. Silverman, *Antropologia. Jedna dyscyplina, cztery tradycje: brytyjska, niemiecka, francuska i amerykańska*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2007, s. 307.

się, gdy wzrasta ilość energii zużytkowanej rocznie na głowę lub, gdy wzrasta wydajność albo ekonomiczność środków kontroli energii, lub też gdy wzrastają oba te czynniki”¹⁷. Poprzez tę wypowiedź nakreśla sposób rozumienia kultury, który jest zadziwiająco podobny do współczesnego postrzegania postępu gospodarczego – ściśle skorelowanego ze wzrostem zużycia energii. Aby zapewnić progres 38 milionowego kraju, jakim jest Polska, potrzebne jest zapewnienie dostaw energii elektrycznej, której zużycie będzie rosło m.in. ze względu na spodziewany wzrost gospodarczy¹⁸.

Dla sympatyków sektora jądrowego, omawiana gałąź gospodarki stanowi źródło rozwoju, innowacji i wyższych standardów zawodowych m.in. w takich dziedzinach jak elektrotechnika, inżynieria materiałowa, mechanika, automatyka, informatyka, chemia i medycyna. Jednak zależność między postępowaniem gospodarczym oraz rozwojem społeczeństwa i kultury nie jest dla wszystkich oczywista.

Przeciwnicy i ich argumenty

Siły opozycyjne, przeciwne jądrowej innowacji technologicznej, negocjują własny scenariusz wobec tej inwestycji. Na tym polu szczególnie widoczna jest działalność ruchów kontrkulturowych i ekologicznych, a także społeczna percepcja ryzyka związanego z „atomem”¹⁹. Od czasu awarii elektrowni w Fukushima rządowe plany ścierają się jeszcze z poważniejszymi zarzutami niż miało to miejsce przed katastrofą. Według danych dostarczonych przez Centrum Badania Opinii Społecznej (CBOS) pomysł realizacji w Polsce inwestycji atomowej częściej spotyka się z niechęcią niż akceptacją²⁰.

Przeciwnicy EJ żywią przekonanie, że budowa jądrowego obiektu wymaga dużo większych wydatków inwestycyjnych, niż wspominają rządowe plany. W dodatku twierdzą, że siłownie nuklearne produkują odpady promieniotwórcze, a więc nie spełniają ekologicznych standardów. Ponadto krytycy elektrowni atomowych podkreślają niebezpieczeństwo utraty zdrowia i życia na wypadek awarii (za dowód przytaczają Czarnobyl i Fukushima), a także wskazują na ryzyko potencjalnego celu dla terrorystów²¹. Oprócz tego uważają, że EJ w rzeczywistości nie zapewnia niezależności energetycznej, ponieważ skazuje na import technologii, paliwa uranowego oraz specjalistów do budowy, obsługi i likwidacji elektrowni. W konsekwencji rozwój prawdziwie nowoczesnej energetyki i gospodarki zostaje zaniedbany, na rzecz technicznego i politycznego uzależnienia od monopolistycznych lub niepewnych dostawców zagranicznych. Z tej przyczyny zastosowanie siłowni nuklearnych wcale nie gwarantuje bezpieczeństwa energetycznego²².

Także kwestią dyskusyjną jest „nowoczesność” technologii jądrowych, ponieważ wiele krajów zachodnich rezygnuje z atomu na rzecz inwestycji w odnawialne źródła energii. Za przykład zachodniej strategii anti-atomowej może służyć postawa kanclerz Angeli Merkel, która przejęła postulat likwidacji energetyki atomowej w Niemczech i zdecydowa-

¹⁷ L. White, *The Evolution of Culture. The Development of Civilization to the Fall of Rome*, McGraw Book Company, New York 1959, s. 56, [cyt. za:] E. Krawczak, *op. cit.*, s. 151.

¹⁸ I. Chojnacki, *Hanna Trojanowska: Europa dwóch fobii*, www.wnp.pl/artykuly/hanna-trojanowska-europa-dwoch-fobii,7047_0_0_3_0.html, (28 V 2014).

¹⁹ P. Stankiewicz, *Zbudujemy wam elektrownie (atomową!)*. Praktyka oceny technologii przy rozwoju energetyki jądrowej w Polsce, „*Studia Socjologiczne*” 2014, nr. 1(212), s. 78.

²⁰ *Polacy o energetyce jądrowej i gazie łupkowym*, www.cbos.pl/SPISKOM.PO_L/2013/K_051_13.PDF, Fundacja CBOS, Warszawa 2013, s. 2.

²¹ *Fachowcy nie chcą atomu*, www.wolnemedi.net/gospodarka/fachowcy-nie-chca-atomu/, (27 V 2014).

²² W. Mielczarski, *Program energetyki jądrowej to ślepa uliczka dla polskiej gospodarki*, www.dakowski.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=3471&Itemid=44, (29 V 2014).

ła o natychmiastowym wyłączeniu 8 najstarszych reaktorów oraz skróceniu okresu eksploatacji pozostałych 9, z których ostatnie mają zostać wyłączone do 2022 roku²³. Również według Ryszarda Kulika technologia jądrowa nie rozwiązuje problemu niedoboru mocy energetycznej w Polsce. „Budowa elektrowni atomowej to cofanie się do lat 40/50 ubiegłego wieku. Nie ma sensu tego robić. Należy pamiętać, że technologie używane w elektrowniach atomowych nie zrobiły zbyt dużego postępu od lat 50 ubiegłego wieku”²⁴.

Choć w Polsce wciąż zakłada się, że EJ stanowi innowację technologiczną, to jednak nie wszyscy są zwolennikami w ten sposób rozumianej modernizacji, ze względu na jej negatywne konsekwencje społeczne, ekologiczne, gospodarcze, ekonomiczne i polityczne. Również w świetle niedawnej katastrofy jądrowej mającej miejsce w Fukushima – inwestowanie w tą formę pozyskiwania energii nie jest bezpieczne dla ludzi i środowiska.

Diagnozy współczesnych, próbujących uchwycić moment, w jakim znaleźliśmy się pod wpływem nieodpartego pragnienia przemysłowego rozwoju, wydają się być co najmniej fatalistyczne. Niemiecki socjolog Ulrich Beck wprost pisze o społecznej produkcji ryzyka, czy też o różnorodnych, wymykających się spod kontroli zagrożeniach – trudnych do przewidzenia skutkach modernizacji²⁵. Kreśli budzący niepokój obraz społeczeństwa, gdzie wynalazek elektrowni atomowej jest nierozzerwalnie powiązany z katastrofą nuklearną. W ramach perspektywy Becka łatwo o krytykę wcześniej wspomnianej teorii White’a, który pominął aspekt fatalnych konsekwencji spowodowanych, m.in. rabunkową eksploatacją zasobów naturalnych²⁶.

Elektrownia jądrowa łączy w sobie przekształcenia w sferze technologicznej ze zmianami systemu społecznego (w obszarze gospodarki, bezpieczeństwa wewnętrznego i międzynarodowego, a także kultury, stylów życia i stosunku do tzw. środowiska naturalnego). Jej budowa może przyczynić się do rozwoju gospodarczego kraju, jednak nie oznacza to poprawę jakości życia. Wskaźniki cywilizacji, nastawionej na szukanie większego zysku, konsumpcję dóbr i usług, rozrost biurokracji i coraz większą specjalizację naukową, wskazują wręcz na jej obniżenie, a także degradację środowiska²⁷. Dlatego też podstawy etyczne dzisiejszej pogoni za wzrostem gospodarczym są krytykowane z perspektywy porządku ekologicznego i moralnego. „Bezwzględna pogoń za wzrostem gospodarczym, z którą mamy obecnie do czynienia już w wymiarze globalnym, przybliżyła nas do (...) katastrofy społeczno-ekologicznej”²⁸.

Kampania społeczna

EJ musi być zaprojektowana, zbudowana i eksploatowana z uwzględnieniem wszystkich potencjalnych zagrożeń wynikających z danej lokalizacji, biorąc pod uwagę przy tym opinie władz i samych mieszkańców terenów przeznaczonych pod atomowe inwestycje²⁹. Jest to zgodne z ideą zrównoważonego rozwoju dotyczącą regionalnej i lokal-

²³ A. Hołdys, *Psychologia atomu*, „Polityka”, 2014, nr. 8(2946), s. 62.

²⁴ W. Mielczarski, *drowa*, http://www.sep.com.pl/opracowania/opracowania_energetyka_jadrowa_mielczarski_2010.pdf, (29 IV 2014), s. 8.

²⁵ U. Beck, *Spółczesność ryzyka. W drodze do innej nowoczesności*, Scholar, Warszawa 2004.

²⁶ E. Krawczak, *op. cit.*, s. 153.

²⁷ S. Kozłowski, *Ekorozwój. Wyzwanie XXI wieku*, Warszawa 2000, s. 332.

²⁸ S. Kozłowski, *op. cit.*, s. 334.

²⁹ Trojanowska: *mamy dwa lata na wybór lokalizacji elektrowni jądrowej*, www.wyborcza.biz/biznes/1,100969,15315991,Trojanowska__mamy_dwa_lata_na_wybor_lokalizacji_elektrowni.html, (27 V 2014).

nej współpracy, która powinna opierać się na demokracji, otwartości i uczestnictwie, a także zachowania i podtrzymania różnorodności biologicznej i ekosystemów³⁰.

Choć decyzja o budowie elektrowni atomowych w Polsce została podjęta przez rząd w 2009 r., to dotychczas nie przeprowadzono w tej sprawie żadnych konsultacji ze społeczeństwem. Niemniej jednak Donald Tusk nie pomylił się w stwierdzeniu, że „bez akceptacji społecznej tego typu przedsięwzięcia nie mają sensu”³¹. Widać to na przykładach krajów takich jak Austria i Szwecja, gdzie negatywny stosunek dużej części opinii społecznej do energetyki jądrowej zatrzymał całkowicie jej rozwój, bądź znacznie go utrudnił³². W Rzeczypospolitej akceptacja dla rozwoju EJ jest wciąż niewystarczająca, by móc mówić o zgodzie społeczeństwa na realizację tego typu obiektów. Dlatego też Ministerstwo Gospodarki zainaugurowało kampanię informacyjną *Poznaj atom. Porozmawiajmy o Polsce z energią* przeprowadzoną w latach 2012 – 2014, na którą zostało przeznaczone 22 mln zł. Przedsięwzięcie to ma na celu „(...) uzyskanie przyzwolenia społecznego dla rozwoju energetyki jądrowej w Polsce poprzez budowę elektrowni jądrowej oraz budowanie społecznego poparcia dla energetyki atomowej w ogóle”³³. Głównym założeniem jest „zakorzenienie idei energii atomowej w polskim społeczeństwie”³⁴ poprzez ugruntowanie przekazów, iż jest bezpieczna, tania, przyjazna środowisku, sprawdzona, wydajna oraz, że zapewnia perspektywy i pracę, wobec czego nie ma dla niej alternatywy³⁵. Chcąc nakłonić do wyrażania postaw przychylnych realizacji tej inwestycji, angażuje się środki masowego przekazu, zarówno o znaczeniu ogólnopolskim, jak i regionalnym, mające kluczowe znaczenie dla kształtowania percepcji społecznej³⁶.

Jednakże rządowa kampania informacyjna dotycząca atomowej inwestycji nie przewiduje otwartej debaty publicznej z przeciwnikami energii jądrowej. Jedynie Sojusz Lewicy Demokratycznej od 2005 r. zapowiada dyskusję oraz zwraca się z apelem o przeprowadzenie referendum w sprawie budowy obiektów atomowych w Polsce. Tymczasem rzeczniczka rządu Małgorzata Kidawa-Błońska stwierdziła, że „bardziej prawdopodobne są tu szerokie konsultacje niż referendum”³⁷. Z perspektywy władzy energia elektryczna stanowi podstawę wszelkiego bytu, dlatego też nie można pozwolić na jakiegokolwiek kompromisy w tej kwestii. Oficjalnie jednak uważa się, że zdanie opinii publicznej na temat EJ jest ważne, choć politycy nie potrafią zagwarantować wzięcia wspomnianego „głosu ludu” pod uwagę. W rzeczywistości podjęte konsultacje mają charakter czysto symboliczny i stwarzają jedynie wrażenie uszanowania demokratycznych procedur w procesie podejmowania kluczowych decyzji społecznych. Są to działania po-

³⁰ *Agenda 21 dla regionu Morza Bałtyckiego – „Bałtyk 21”*, Seria Bałtyk 21 Nr 1.98, Przyjęta na 7. Sesji Ministerialnej Rady Państwa Morza Bałtyckiego w Nyborgu, 22-23 czerwca 1998 r.

³¹ *Tusk: budowa elektrowni jądrowej musi mieć akceptację społeczną*, www.gdansk.nasze-miasto.pl/artukul/tusk-budowa-elektrowni-jadrowej-musi-miec-akceptacje,830476,t,id.html, (28 V 2014).

³² Z. Celiński, *Energetyka jądrowa a społeczeństwo*, Polskie Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1992, s. 134.

³³ *Koncepcja kampanii informacyjnej dotyczącej energetyki jądrowej. Bezpieczeństwo, które się opłaca*, Ministerstwo Gospodarki, s. 29.

³⁴ *Ibidem*, s.3.

³⁵ *Ibidem*, s.30.

³⁶ P. Bębniac i in., *Analiza procesu konsultacji społecznych Prognozy Oddziaływania na Środowisko dla Polskiego Programu Energetyki Jądrowej* [w:] *Analiza pracy administracji nad wybranym problemem polityki publicznej z punktu widzenia jakości konsultacji społecznych*, red. A. Wojciuk, Kontrast, Warszawa 2012, s. 289-346.

³⁷ *SLD chce referendum ws. Budowy elektrowni jądrowej w Polsce*, www.bankier.pl/wiadomosc/SLD-chce-referendum-ws-budowy-elektrowni-jadrowej-w-Polsce-3055762.html, (28 V 2014).

zorne, dzięki którym wykluczeni mogą nie tylko słuchać głosu władzy, ale także sami zostać wysłuchani. Jednak nie oznacza to jeszcze, że zostaną one wzięte pod uwagę. Między nic nieznaczającą, rytualną partycypacją obywatelską, a posiadaniem realnej władzy, która pozwala na zmianę wyniku procesu politycznego, jest olbrzymia różnica³⁸. Obecnie partycypacja stała się tylko pustym rytuałem, gdzie zważa się jedynie na statystykę. Ważne jest to, ile osób przyszło na spotkanie albo wypełniło kwestionariusz. Obywatele zyskują tyle, że „uczestniczyli w uczestniczeniu”. Za to urzędnicy mają dowód, że dołożyli starań, by zaangażować ludzi³⁹. Partycypacja bez redystrybucji władzy jest aktywnością nieznaczającą i frustrującą wykluczonych. Pozwala władzy twierdzić, że wszystkie strony zostały wysłuchane i równocześnie zachować nierówny podział korzyści, który podtrzymuje *status quo* elit rządzących⁴⁰.

Zakończenie

W Polsce toczy się zaogniona dyskusja na temat zasadności EJ, będącej skomplikowanym tworem złożonym z teoretycznej i praktycznej wiedzy, niezwykle potężnych technologii, rozległego systemu organizacji i instytucji oraz społecznych i politycznych konsekwencji o globalnym zasięgu. Kontrowersje wokół jądrowej innowacji technologicznej, dotyczącej zagadnień związanych z ekonomią, ekologią, polityką, gospodarką oraz ochroną życia. Spór przebiega między dwoma stronami, z których każda uzasadnia swą rację na podstawie, m.in. odpowiednio przez siebie rozumianej koncepcji zrównoważonego rozwoju, co w konsekwencji doprowadza do współegzystowania przeciwstawnych dyskursów.

W dodatku pomimo wielu alternatywnych rozwiązań dla energetyki, rząd kładzie nacisk na budowę siłowni jądrowych, przeciwstawiając się tym samym trudnościom związanym z faktem, iż tego typu energetyka jest technologią trudną, nie tylko w kwestiach inżynierskich. Podjęte przez władzę działania stwarzają pozory partycypacji obywatelskiej, demokratycznej współpracy zgodnej z ideą zrównoważonego rozwoju. W rzeczywistości projekt atomowy został już dawno zaaprobowany przez koła rządowe i to bez odpowiedniego referendum publicznego, zaś podjęte konsultacje sprowadzają się jedynie do marketingu. Wcale nie mówi się tu o debacie, a o złożonym mechanizmie przekonywania do energii atomowej. Z tego też względu realizacja PPEJ znacznie odbiega od urzeczywistnienia pojęcia zrównoważonego rozwoju.

Bibliografia:

Źródła

Agenda 21 dla regionu Morza Bałtyckiego – „Bałtyk 21”, nr. 1.98, Nyborg 1998.

Koncepcja kampanii informacyjnej dotyczącej energetyki jądrowej. Bezpieczeństwo, które się opłaca, Ministerstwo Gospodarki.

Nasza wspólna przyszłość. Raport światowej komisji do spraw środowiska i rozwoju, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1991.

³⁸ Partycypacja obywatelska to redystrybucja władzy, która pozwoli na włączenie ludzi wykluczonych z procesów politycznych i gospodarczych.

³⁹ S. Arnstein, *Drabina Partycypacji*. [w:] *Partycypacja. Przewodnik krytyki politycznej*, red. J. Erbel, P. Sadura, Wydawnictwo Krytyki Politycznej, Warszawa 2012. s. 13.

⁴⁰ S. Arnstein, *op. cit.*, s. 23.

Polacy o energetyce jądrowej i gazie łupkowym, Warszawa 2013.

Polityka Energetyczna Polski do 2025 roku, Ministerstwo Gospodarki i Pracy, Warszawa 2005.

Polityka energetyczna Polski do 2030 roku, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2009.

Program Polskiej Energetyki Jądrowej, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2014.

Opracowania

Arnstein S., *Drabina Partycypacji*. [w:] *Partycypacja. Przewodnik krytyki politycznej*, red. J. Erbel, P. Sadura, Wydawnictwo Krytyki Politycznej, Warszawa 2012.

Barth F., Gingrich A., Parkin R., Silverman S., *Antropologia. Jedna dyscyplina, cztery tradycje: brytyjska, niemiecka, francuska i amerykańska*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2007.

Beck U., *Spółczesność ryzyka. W drodze do innej nowoczesności*, Scholar, Warszawa 2004.

Bendyk E., *Utopia posthumanizmu*, [w:] *Spotkania z utopią w XXI wieku*, red. P. Żuk, Oficyna Naukowa, Warszawa 2008.

Bębniak P., Bończyk S., Jaworska N., Mykowski J., Rozesłaniec K., Śpiewak T., Tratkiewicz B., *Analiza procesu konsultacji społecznych Prognozy Oddziaływania na Środowisko dla Polskiego Programu Energetyki Jądrowej* [w:] *Analiza pracy administracji nad wybranym problemem polityki publicznej z punktu widzenia jakości konsultacji społecznych*, red. A. Wojciuk, Kontrast, Warszawa 2012.

Celiński Z., *Energetyka jądrowa a społeczeństwo*, Polskie Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1992.

Ciołkiewicz P., *Kontrowersje wokół energii jądrowej w kontekście awarii w japońskiej elektrowni. Analiza dyskursu*, „Media Kultura Społeczeństwo”, nr. 1(6), Łódź 2011.

Derczyński W., Jasińska-Kania A., Szacki J., *Elementy teorii socjologicznych*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1975.

Fiedor B., Graczyk A., *Zrównoważony rozwój energetyki w świetle polityki energetycznej Unii Europejskiej*, [w:] *Zrównoważony rozwój – doświadczenia polskie i europejskie*, red. S. Czaja, Europejskie Stowarzyszenie Ekonomistów Środowiska i Zasobów Naturalnych. Oddział Polski, Nowa Ruda 2005.

Foucault M., *Porządek dyskursu*, Słowo/Obraz terytoria, Gdańsk 2002.

Kozłowski S., *Ekorozwój. Wyzwanie XXI wieku*, Warszawa 2000.

Kozłowski S., *W drodze do ekorozwoju*, Polskie Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1997.

Krawczak E., *Antropologia kulturowa. Klasyczne kierunki, szkoły i orientacje*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2007.

Lisowska-Magdziarz M., *Analiza tekstu w dyskursie medialnym*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2006.

Stankiewicz P., *Zbudujemy wam elektrownie (atomową!). Praktyka oceny technologii przy rozwoju energetyki jądrowej w Polsce*, „Studia Socjologiczne” 2014, nr. 1(212).

Artykuły prasowe

Holdys A., *Psychologia atomu*, „Polityka”, 2014, nr. 8(2946).

Strony internetowe

Chojnacki I., *Hanna Trojanowska: Europa dwóch fobii*, www.wnp.pl/.

Ciepla D., *Energetyka atomowa o swoich zaletach: tanio, bezemisyjnie i bezpieczne*, www.elektrownia-jadrowa.pl.

Fachowcy nie chcą atomu, www.wolnemedi.net.

Mielczarski W., *Kosztowna energetyka jądrowa*, <http://www.sep.com.pl>.

Mielczarski W., *Program energetyki jądrowej to ślepa uliczka dla polskiej gospodarki*, www.dakowski.pl.

SLD chce referendum ws. Budowy elektoni jądrowej w Polsce, www.bankier.pl.

*Trojanowska: mamy dwa lata na wybór lokalizacji elektrowni jądrowej,
www.wyborcza.biz/biznes/.*

Tusk: budowa elektrowni jądrowej musi mieć akceptację społeczną, www.gdansk.nasze-miasto.pl.